Discursul religios – discurs specializat

Daniela OBREJA RĂDUCĂNESCU

Defining the religious discourse as a specialized speech involves its individualisation among other forms of speech and identification of the types of religious speeches practiced today in the Church's missionary activity. The autonomy with which the current religious speech is endowed is given by the functions that the ecclesiastical institution fulfils. Each religious expression imposes a religious discourse that defines a profile or a type of religious discourse. All is aimed at the conviction of the audience of the Biblical message and the impression of an adequate pragmatic behaviour.

1. Individualitatea discursului religios

Orientările asupra discursului religios au vizat, în principal, lexicul specific acestuia, avînd ca rezultat, începînd cu anii 60-70 ai secolului al XX-lea, editarea unor dicționare religioase[1] şi a unor studii de lexicologie biblică[2]. Ulterior s-a pus problema unei distincții între limbajul laic şi cel religios.

Este necesară identificarea discursului religios ca discurs specializat deoarece la nivelul discursului religios se identifică o pluralitate de coduri specifice, al căror rol şi scop este amplificarea forței argumentative, persuasive şi, în mod special, de convingere a auditoriului. Noțiunea de *discurs specializat* apare în studiile din anii 70-80 ai secolului al XX-lea, cînd se pune accent pe aria ştiințifică şi pe definirea nivelurilor limbii specifice diferitelor domenii.

Studiile de lexicologie biblică dovedesc faptul că limbajul religios este unul specializat, în măsura în care acesta se defineşte prin: caracter arhaic, monumentalitate, necesitatea de a păstra distanța față de vorbirea curentă, fără a pierde însă capacitatea de comunicare şi de implicare afectivă, emoțională, dorința de a echilibra tradiția şi modernitatea, sacralitatea şi accesibilitatea[3].

În literatura de specialitate este numit *discurs specializat* un tip de discurs în care domină un aspect. *Discursul de specialitate* se referă la un anumit domeniu

[1] Cf. Ioan Stoian, *Dicționar religios*, Bucureşti, 1994; Ioan Bria, *Dicționar de teologie ortodoxă de la A-Z*, Bucureşti, 1981.

[2] Cf. Ioan Bălan, *Limba cărților bisericeşti,* Tipografia Seminarului Greco-Catolic, Blaj, 1914; George Chivu, *Civilizație şi cultură. Considerații asupra limbajului bisericesc actual*, Editura Academiei, Bucureşti, 1997; Eugen Munteanu, *Lexicologie biblică românească*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 1995.

[3] Cf. Rodica Zafiu, *Arhaism şi inovație în limbajul religios*, http://ebooks.unibuc.ro/filologie/Zafiu/28.htm.

BDD-A126 © 2011 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.87 (2026-11-08 17:08:13 UTC)

studiat, fiind o manifestare a discursului specializat[4]. Avînd la bază argumente solide, care să susțină realitatea că discursul religios este cel care a stat la baza conturării profilului literar al limbii române, vom sublinia caracterul de discurs specializat, nu cel de specialitate, deşi nu ar exista o graniță tranşantă între cele două concepte, din punctul de vedere al înțelesului. În sfera specificității discursului religios, *obiectul cunoaşterii este Dumnezeu*, *scopul cunoaşterii este mîntuirea credincioşilor*, în această direcție *gradul de complexitate al actului comunicativ fiind multipolar*[5], *metodologia abordată relevînd tipuri diferite de discurs religios*, în strînsă legătură cu *interesul de cunoaştere al credincioşilor, mai exact cu profilul religios al acestora*.

Discursul religios, aşa cum rezultă din clasificarea lui Morris, este predominant *prescriptiv* şi *injonctiv*[6], sau normat şi normativ. Această funcționalitate este întărită de statutul comunicării de tip instituționalizat din cadrul Bisericii.

Comunicarea socială implică un anumit comportament, care se răsfrînge la nivelul ritualului. Este vorba de o comunicare extralingvistică, dar manifestată într-un context social bine definit. La nivelul ritualului, comportamentul implică un cod social legat expres de instituții[7]. Cît priveşte instituția în sistemul căreia se subscrie discursul religios, trebuie precizat că aceasta este reptezentată de Biserică. Noțiunea de *biserică* are trei semnificații pentru comunitatea creştină. În primul rînd Biserica este o *instituție divin-umană*[8], constituită de totalitatea celor care cred în Hristos. Ca instituție creştină, ea cuprinde toți credincioşii, indiferent de naționalitate. În al doilea rînd, Biserica este *comunitate*[9], distingîndu-se ca instituție organizată după norme specifice. În Biserică toți creştinii se află în comuniune unii cu alții şi cu Dumnezeu. Ei împărtăşesc aceeaşi credință, aceleaşi Sfinte Taine şi se află sub ascultarea unui episcop. Biserica are o anumită ierarhie, stabilită pe baza canoanelor bisericeşti, fundamentate în Tradiție. Ceea ce este de remarcat la nivelul instituției bisericeşti este distincția care se face între *cler* şi *popor*. Clerul este reprezentat de cele trei trepte: episcop, preot, diacon, iar poporul este reprezentat de credincioşii, sau laicii, care frecventează spațiul bisericesc. În al treilea rînd biserica este *lăcaş de cult*[10]. În scop misionar, ea este o clădire special construită şi sfințită pentru a întreține săvîrşirea cultului divin public în asistența comunității creştine locale. În Biserică se propovăduieşte Evanghelia, se săvîrşesc Sfintele Taine, Ierurgiile şi Sfînta Liturghie. La nivelul comunității bisericeşti, discursul religios este principalul mijloc de asigurare a activității creştine[11]. Activitatea

---

[4] Angelica Vâlcu, *Funcționarea discursului specializat*, Editura "Ştefan Lupaşcu", Iaşi, 2003, p. 61.

[5] Cf. Laurențiu Şoitu, *Comunicare şi acțiune,* Editura Institutului European, Iaşi, 1997.

[6] Charles, Morris, *Signs, Language and Behaviour*, Prentice-Hall, New-York, 1946, p. 146-148.

[7] *Ibidem*, p. 66, 71.

[8] Vasile Răducă, *Ghidul creştinului ortodox de azi*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1998, p. 16.

[9] *Ibidem*.

[10] *Ibidem*, p. 17.

[11] Episcop de Nazians, Stéphanos, *Slujiri sacerdotale şi harisme în Biserica Ortodoxă*, tr. Felicia Dumas şi Adrian Dinu, Editura Institutul European, Iaşi, 1998, p. 45-46.

BDD-A126 © 2011 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.87 (2026-11-08 17:08:13 UTC)

creştină de a predica implică: *kerigma* – predicarea în raport cu Scriptura şi Tradiția, *catehismul* – învățarea didactică apropiată de Taine şi *activitatea misionară* – ca atitudine şi dedicare pentru comuniunea cu oamenii.

Ca discurs instituționalizat, cel religios se raportează la şapte funcții[12] care asigură popularizarea acestor trei direcții ale activității creştine: funcția de articulare a principalelor direcții specifice activității misionare sau catehetice a Bisericii; funcția de implicare a membrilor Bisericii în sistemul de valori ale acesteia, prin activități practice; funcția de explicare, interpretare, justificare şi celebrare a faptelor reprezentanților Bisericii; funcția de asigurare a continuității misionarismului creştin, prin reactualizarea mesajului biblic la nevoile societății; funcția de expunere a oricărei inadecvări practice din comunitatea bisericească, inadecvare ce poate rezulta din schimbările lumii exterioare sau din presiunile din interiorul comunității bisericeşti, care urmăresc o reorientare în favoarea unei noi poziții ideologice; funcția de convingere a credincioşilor asupra statutului şi rolului pe care îl au ca *mădulare ale Bisericii*; funcția de transmitere a ideii de apartenență şi convertire la creştinism.

În instituția bisericească, discursul religios a cunoscut mai întîi manifestarea în cadrul unui grup restrîns. Situația grupului era frecvent întîlnită la începuturile creştinismului, grupul caracterizîndu-se prin: apropiere spațio-temporală, prezența unei rațiuni de a fi şi de a rămîne împreună, experiența comună, perceperea şi reprezentarea fiecărui membru de către ceilalți, recunoaşterea grupului de către membrii săi şi de către cei dinafară, interacțiunea permanentă între membri în scop formativ şi informativ, durată suficientă pentru instituționalizarea acestuia[13]. Manifestările comunicative în grup nu se realizau spontan, ci ele erau motivate de un scop strategic. Această formă de organizare a discursului religios, în perioada actuală apare în cadrul lecțiilor de religie sau a catehezelor în grupuri mici, organizate în unele parohii după oficierea cultului divin public, permițînd un dialog informativ între preot şi enoriaşi. La nivelul grupului, rolul de lider îl deține întotdeauna preotul. Ceilalți membri au rolul fie de receptor pasiv (dacă receptează şi înțeleg fără a interveni deloc), fie de receptor activ (receptează, înțeleg şi intervin în dialog)[14]. Factorul care întreține activitatea grupului, favorizînd retroacțiunea, este distanța socială redusă.

Vom prefera în prezentul studiu înlocuirea conceptelor de receptor activ sau pasiv cu cele de practicant activ sau pasiv, motivați fiind de specificitatea discursului religios. Receptor este un concept abstract, generalizat oricărei situații de discurs, în timp ce practicant implică nu numai un proces psihic, rațional, de

[12] Cf. John Fiske, *Introducere în ştiințele comunicării*, tr. Monica Mitarcă, Polirom, Iaşi, 2003, p. 100 ş.u..

[13] Cf. Gheorghe-Ilie Fârte, *Comunicarea. O abordare praxiologică*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2004, p. 125 ş.u.

[14] Cf. Erving Groffman, *Replies and responses*, în „Language in Society", 5, 1976, p. 260; Gheorghe Ilie-Fârte, *op. cit.*, p. 126.

BDD-A126 © 2011 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.87 (2026-11-08 17:08:13 UTC)

percepere, acceptare şi redare a unui mesaj, ci şi un comportament practic: implicare verbală, situaţională, morală, spirituală şi gestuală.

Ca manifestare publică, discursul religios îmbracă formele specifice comunicării de masă: predicarea în biserică, prelegerea academică, conferinţa. Distanţa socială tinde spre maximizare, chiar dacă formulele de adresare şi de iniţiere a interacţiunii verbale specifice discursului religios se păstrează: „iubiţi fraţi", „iubiţi credincioşi", „fraţi creştini" etc.. Literatura de specialitate distinge o serie de trăsături constante[15] oricărei forme de discurs de masă:

a) contextul este formal, comunicarea fiind influenţată de înfăţişarea interlocutorilor şi de rolul social îndeplinit de aceştia;

b) emiţătorul domină cu autoritate situaţia de comunicare, datorită statutului privilegiat pe care îl are, statut recunoscut de ceilalţi participanţi la comunicare. El este „specialistul", persoana care posedă aptitudinile, cunoştinţele, priceperile şi puterea de care au nevoie receptorii;

c) auditoriul este relativ numeros şi deseori eterogen, plasat într-o poziţie de inferioritate faţă de vorbitor. Atitudinea specifică este de receptor pasiv, adică ascultător fără intervenţie. Distanţa socială este mare, chiar şi fizic vorbind, fapt care determină şi reacţii active ale receptorului sub forma reflecţiilor sau meditaţiilor personale, sau acte de exprimare gestuală;

d) semnalele emise de locutor tind să ia forme mai amplificate decît cele obişnuite: voce ridicată, gesturi prea ample de exemplu;

e) obstacolele care stau în calea comunicării sînt numeroase şi pot fi de natură fizică (zgomote din context, care bruiază mesajul, obiecte care obstrucţionează cîmpul vizual, distanţa fizică foarte mare între interlocutori) sau de natură psihică (indispoziţie, antipatie, lipsă de interes de exemplu);

f) retroacţiunea este aproape imposibilă verbal, dar sporadic nonverbală: tăcere sau rumoare, postură, mimică, gesturi.

După Christian Baylon şi Xavier Mignot, comunicarea de masă subsumează toate actele de vorbire prin care „o elită restrînsă difuzează informaţii, opere, modele de gîndire sau de comportament unui număr mare de receptori"[16].

La nivelul instituţiei bisericeşti de astăzi, discursul religios îmbracă nu numai forma comunicării de masă, sau în grup restrîns, ci şi forma dialogată, specifică actelor confesionale sau de spovedanie. Ceea ce defineşte prin excelenţă discursul religios este tocmai orientarea sa strategică spre formarea valorilor spirituale asupra persoanei umane, în acest scop, la nivelul comunicării religioase se ţine cont de faptul că fiecare om este ca toţi ceilalţi oameni, subordonîndu-se unor norme generale, că fiecare om este ca unii oameni, subordonîndu-se unor norme de grup şi că fiecare om este ca nici un alt om, subordonîndu-se unei norme idiosincretice[17].

---

[15] Gheorghe Fârte, *Comunicarea. O abordare praxiologică*, Editura Demiurg, Iaşi, 2004, p. 127-129.

[16] Christian Baylon, Xavier Mignot, *Comunicarea,* trad. Ocneanu Ioana, Zăstroiu Ana, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 2000, p. 183.

[17] Mihai Golu, *Dinamica personalităţii,* Editura Paideia, Bucureşti, 2005, p. 27.

BDD-A126 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.87 (2026-11-08 17:08:13 UTC)

Urmărind reglarea comportamentului persoanei în direcţia precumpănirii actelor bune în plan moral şi a prevenirii sau reducerii celor imorale, activitatea creştină implică convergenţa actului lingvistic, cu funcţie formativă şi informativă, şi a comportamentului practic presupus de comuniunea cu grupul credincioşilor.

2. Tipuri de discurs religios

2.1. Tipuri de discurs religios după formă şi conţinut

În literatura de specialitate, clasificarea tipurilor de discurs religios se axează pe criteriile formă şi conţinut. După forma externă, George Aramă distinge ca principale cuvîntări bisericeşti: predica propriu-zisă sau predica sintetică; omilia sau predica analitică; pareneza sau predica parenetică; cuvîntarea catehetică sau cateheza; conferinţa religioasă sau apologie, polemică, cuvîntare de controversă[18].

Din cele cinci genuri, cea mai frecventă este predica propriu-zisă, deoarece expune nu doar adevărul, ci şi mijlocul de convingere, de sensibilizare ale ascultătorului prin stilul personal al predicatorului.

Conform autorului sus-numit *predicile sărbătoreşti*[19] sînt cuvîntările la sărbători mari, *omilia*[20] este cuvîntarea bisericească alipită cultului public, care explică şi dezvoltă pericopa zilei, verset cu verset (omilie mică), sau pe cel mult trei părţi, după temele principale pe care le cuprinde (omilie mare), *pareneza*[21] este cuvîntarea bisericească de circumstanţă, simplă ca formă, scurtă şi mişcătoare, vindecătoare a defectelor morale ale ascultătorilor, *conferinţele religioase*[22] sînt cuvîntările de apărare a doctrinei ortodoxe, a Bisericii, a cultului şi a discipolilor bisericeşti. Acestea din urmă sînt de două feluri: *conferinţa religioasă confidenţială (dialogală)*, sub formă de dialog pentru explicarea unor noţiuni de dogmatică, morală, liturgică etc., şi *conferinţa religioasă solemnă,* ca discurs savant despre adevărul religiei, de combatere a erorilor, îndoielilor şi prejudecăţilor, acest tip de conferinţă avînd loc în afara Bisericii, într-o sală de conferinţă.

După conţinut[23], acelaşi autor distinge cuvîntări: *dogmatice, morale, liturgice, istorice*. Cuvîntările dogmatice explică dogmele Bisericii, cele morale expun poruncile dumnezeieşti şi bisericeşti, obligaţiunile credincioşilor după stare, vîrstă, sex, profesie şi aşa mai departe, sau virtuţile teologice la care trebuie să acceadă fiecare membru al comuităţii creştine. Cuvîntările liturgice tratează aspectele ce ţin de cultul divin: rugăciuni, ceremonii, ritual. Cuvîntările istorice expun fapte din istoria revelaţiei divine şi din istoria Bisericii[24].

Panegiricul[25] are ca temă viaţa şi virtuţile sfinţilor, fiind o predică atît morală, cît şi istorică.

O clasificare parţial asemănătoare propune Dumitru Călugăr în studiul său de catehetică, precizînd că formele de prezentare a învăţăturii creştine sînt *forma narativ-*

[18] George Aramă, *Elemente de omiletică specială*, Editura Librăriei „Principele Carol", Bucureşti, 1930, p. 67.
[19] *Ibidem*, p. 68.
[20] *Ibidem*, p. 104.
[21] *Ibidem*, p. 113.
[22] *Ibidem*, p. 162.
[23] *Ibidem*, p. 179.
[24] *Ibidem* , p. 179-204.
[25] *Ibidem*, p. 212.

BDD-A126 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.87 (2026-11-08 17:08:13 UTC)

expozitivă sau *monologică*, cea mai frecvent folosită, şi *forma dialogică*, axată pe convorbirea dintre dascăl şi ucenic prin întrebări şi răspunsuri[26].

Forma monologică are ca element central narațiunea, considerată cea mai eficientă cale de prezentare prin operarea cu fapte reale, cu imagini, care relevă locurile, persoanele, actele, împrejurările în legătură cu care se desfăşoară expunerea despre învățătura creştină, prin mijlocirea materialului biblic. Forma dialogică lămureşte anumite probleme prin recurs la comparații, fapte şi fenomene cunoscute. Forma dialogică este marcată de aspectul[27]:

a) interogativ – cînd se pune accent pe întrebare (în actele de spovedanie spre exemplu);

b) euristic – cînd se pune accent pe descoperirea adevărului în mod rațional (conferințe religioase spre exemplu);

c) maeutic – cînd conduce la naşterea ideilor;

d) examinator – cînd evaluează cunoştințele unui discipol;

e) catehetic – cînd pune accent pe achiziționarea învățăturilor creştine.

Din punctul de vedere al strategiei argumentative, întrebarea funcționează în direcția obținerii adeziunii interlocutorului, a justificării unui enunț, a explicării unui enunț şi a contestării unei stări de fapte descrisă într-un enunț prealabil[28]. În discursul religios întrebarea este folosită în scopul schimbării unei atitudini şi construirii unui comportament de confirmare şi adeziune[29] la ideologia creştină. În această direcție întrebarea îneplineşte funcția pedagogico-religioasă, stimulînd cugetarea proprie a ascultătorului. Răspunsul este pedagogic, dacă a fost bine gîndit, corect exprimat, just şi logic.

Predicarea sau catehizarea îmbină ambele forme de prezentare a învățăturii creştine. Dumitru Călugăr distinge ca "aspecte" generale ale predicii: omilia (predica analitică), predica tematică (sintetică) şi pareneza (predica simplă)[30]. Omilia expune verset cu verset pericopa din Scriptură. Predica sintetică (tematică), derivată din omilie, expune numai un singur adevăr religios, cuprins într-un verset al pericopei. Pareneza este o predică simplă, redusă ca întindere, avînd un caracter impus de moment, de împrejurări. Panegiricul, tot o pareneză, prezintă, ocazional, viața sfinților sau reprezentanților de seamă ai Bisericii[31].

Un alt criteriu de clasificare a "creațiilor oratoriei bisericeşti" recunoscut de Costachi Grigoraş, este cel al *locului în care se desfăşoară cuvîntarea liturgică*[32]. Autorul subliniază că o cuvîntare religioasă are un statut real deosebit atunci cînd este integrată organic în Sfînta Liturghie. Costachi Grigoraş subliniază că "omilia este vorbirea centrală ce se adresează creştinilor adunați la cultul divin", precizînd că "este nu numai incorect, dar şi dăunător să denumim predici orice cuvîntare despre cuvîntul lui Dumnezeu"[33]. Cuvîntările ocazionale rostite în împrejurări în care preotul oficiază un serviciu divin se numesc

---

[26] Călugăr, Dumitru, *Catehetica*, Editura IBMBOR, Bucureşti, 1984, p. 219 ş.u.

[27] *Ibidem*, p. 220-221.

[28] Sorin Guia, *Întrebarea ca strategie argumentativă*, în *Comunicarea: ipoteze şi ipostaze,* Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 2008, p. 124-128.

[29] *Ibidem*, p. 128.

[30] Dumitru Călugăr, *Catehetica*, Editura Renaşterea, Cluj-Napoca, 2002, p. 222.

[31] *Ibidem*, p. 222-223.

[32] Cf. Costachi Grigoraş, *Propovăduiți Evanghelia la toată făptura*, Editura Trinitas, Iaşi, 2000.

[33] Costache, Grigoraş, *Propovăduiți Evanghelia la toată făptura*, Editura Trinitas, Iaşi, 2000, p. 29.

BDD-A126 © 2011 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.87 (2026-11-08 17:08:13 UTC)

pareneze. Conferinţele religioase sînt cuvîntări bisericeşti ce au loc în afara vieţii liturgice a Bisericii, în sens strict"[34]. Concluziv, autorul propune, după criteriul contextului spaţio-temporal în care are loc cuvîntarea religioasă, distincţia între: *predică* – miezul didactic al Liturghiei, desfăşurată în spaţiul bisericesc şi în mijlocul sau după oficierea Sfintei Liturghii; *parenezǎ* – desfăşurată în alte împrejurări ale serviciului divin, decît cel al Liturghiei; *conferinţă religioasă* – desfăşurată în zona de interferenţă a sacrului cu profanul, în afara serviciului divin.

2.2. Tipuri de discurs religios din perspectivă pragmatică

Din perspectiva pragmaticii, clasificarea tipurilor de discurs religios va urmări contextul situaţional în care au loc, intenţiile de comunicare ale locutorului şi formele de expresie ale mesajului.

Considerăm că din punctul de vedere al contextului spaţio-temporal se disting: cuvîntări religioase legate organic de oficierea cultului divin public, manifestate în spaţiul bisericii, în timpul sau după oficierea slujbei şi cuvîntări religioase în afara spaţiului bisericesc şi detaşate de momentele liturgice.

Din punctul de vedere al formelor de expresie ale discursului religios, acesta poate fi: discurs religios monologat; discurs religios dialogat.

Din punctul de vedere al intenţiilor de comunicare, distingem: cuvîntări religioase formative[35]; cuvîntări religioase informative[36]; cuvîntări religioase apologetice[37], în care predomină atitudinea hegemonică[38]; d) cuvîntări religioase ecumenice[39], în care predomină atitudinea conciliantă.

Cuvîntările religioase formative urmăresc educarea comportamentului moral şi spiritual, în favoarea comuniunii cu restul membrilor comunităţii creştine. În această direcţie, predicile vor îmbrăca forma dialogată, specifică actului de spovedanie, a catehezelor săptămînale organizate în parohii, a orelor de educaţie religioasă din instituţia şcolară. În formă monologată, cuvîntările religioase formative cuprind majoritatea tipurilor de predici identificate în literatura de specialitate, deoarece nu există o formă pură de discurs moralizator, ci educarea comportamentului implică mai întîi informarea ucenicului despre specificul învăţăturii creştine şi apoi stimularea personalităţii sale prin analogie cu faptele deja prezentate.

Cuvîntările religioase informative caracterizează catehumenatul, în special. Ele constau în cuvîntări de explicare a noţiunilor de dogmatică, liturgică, istorie bisericească, exegeză biblică, arheologie biblică şi lexicologie biblică. În formă dialogată, cele mai eficiente discursuri teologice sînt orele de religie, sau catehezele, deoarece ele permit un feed-back ce

---

[34] *Ibidem*, p. 32.

[35] Cf. criteriilor de clasificare a tipurilor de discurs identificate de Charles Morris, *op. cit.*, p. 125.

[36] *Ibidem.*

[37] Cf. George Aramă, *op. cit.*, p.162.

[38] Cf. Mihail Neamţu, *Antiteze*, în „Canonul şi vestitorul Ortodoxiei", nr. 6/45, iunie 2008, p. 21.

[39] Cf. Titi Dancă, *Dialogul interreligios în teologia ortodoxă română contemporană,* în "Studii Teologice", nr. 1, 1991, p. 96-106; Nicolae Achimescu, *Teologi ortodocşi români faţă de religiile necreştine,* în "Studii teologice", nr. 3, 1991, p. 125-152; Dumitru Popoiu, *Creştinismul în agonie,* în "Idei în dialog", anul III, nr. 11, 2006, p. 46; Mihail Neamţu, *Pluralul religiilor şi limitele analogiei*, în "Idei în dialog", anul III, nr. 9, 2006, p. 14-15.

BDD-A126 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.87 (2026-11-08 17:08:13 UTC)

asigură gradul de eficienţă al comunicării religioase didactice. Tot aici se includ şi prelegerile academice şi conferinţele religioase în formă dialogată, organizate pe teme specifice. În formă monologată, toate celelalte tipuri de discurs religios identificate în literatura de specialitate au funcţie informativă, dar efectul lor asupra auditoriului nu poate fi cuantificat.

Cuvîntările religioase apologetice au drept scop inducerea unei atitudini hegemonice faţă de alte comunităţi religioase de confesiuni diferite sau necreştine. În general, forma de manifestare a unui discurs hegemonic este cea monologată, a conferinţelor religioase şi a omiliilor biblice. În literatura de specialitate contemporană, noţiunea de *discurs hegemonic* devine un atribut al politicului, definită fiind ca discurs al puterii, reprezentînd un set de sloganuri prin care este promovată capacitatea intelectuală şi personalitatea unui pretendent la un scaun mai sus decît cel pe care se află deja, imagine care se doreşte a fi diferită de cea a contracandidaţilor. La nivelul discursului religios, hegemonia apare atunci cînd este accentuată tentaţia puterii ideologice a confesiunii în raport cu celelalte, prin marcarea distincţiei *ortodox-eretic*. Prin această atitudine, discursul religios încetează a mai fi doar un discurs identitar, sugerînd „pretenţia de monopol asupra adevărului”[40], prin discreditarea celorlalte confesiuni şi religii. Discursul religios hegemonic prezintă unele particularităţi la nivelul argumentării. În acest punct oratorul încetează a mai focaliza pe receptor, în încercarea de a-l convinge şi a-i obţine adeziunea la confesiune, vizînd în special discreditarea celorlalte culte religioase. Este un conflict doctrinar în care se urmăreşte recunoaşterea de către receptor a monopolului asupra adevărului teologic.

În formă dialogată, discursul hegemonic se identifică în conferinţa religioasă confidenţială, care explică noţiuni de dogmatică, liturgică, morală pentru sublinierea şi conservarea unităţii propriei credinţe. Ca strategie argumentativă, discursul religios hegemonic este marcat de polemică, de prezentarea în paralel a argumentelor pro şi contra, legătura dintre propria credinţă şi celelalte fiind identificată printr-un raport disjunctiv. Intenţia de comunicare a acestui tip de discurs religios este păstrarea unităţii credinţei[41] prin tolerarea celorlalte confesiuni sau religii necreştine. La nivel de strategie argumentativă, discursul religios hegemonic implică exprimarea în favoarea propriei opinii şi în contra opiniei străine, de aceea argumentele sînt pro şi contra, susţinute şi validate prin apelul permanent la sursă.

Discursul religios ecumenic este numit frecvent dialog interreligios sau ecumenic. Dialogul ecumenic apare în special în perioada contemporană, ca urmare a tendinţelor lumii spre unificare în domeniile ştiinţific, economic, tehnic, social, cultural şi spiritual[42]. Aşa cum este descris în tratatele de specialitate, acest tip de discurs se manifestă cu precădere în formă dialogată. El presupune conlucrare interreligioasă[43], relevînd un raport

---

[40] Mihail Neamţu, *Antiteze*, în „Canonul şi vestitorul Ortodoxiei”, nr. 6/45, iunie 2008, p. 28.

[41] Cf. Visarion Moldoveanu, *Ecumenismul în întrebări şi răspunsuri pe înţelesul tuturor*, Editura Vicovia, Bacău, 2008, p. 18-19.

[42] Nicolae Achimescu, *Teologi ortodocşi români faţă de religiile necreştine*, în S.T., nr. 3, 1991, p. 212.

[43] Titi Dancă, *Dialogul interreligios în teologia ortodoxă română contemporană*, în S.T., nr. 1, 1991, p. 99-101.

BDD-A126 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.87 (2026-11-08 17:08:13 UTC)

de convergență între creştini şi necreştini. Scopul dialogului ecumenic este întîlnirea religioasă între reprezentanții diferitelor religii sau confesiuni pentru formularea punctelor de vedere comune în scopul realizării unor imperative ale umanității[44]. Dintr-un alt punct de vedere, discursul religios ecumenic vizează globalizarea mesajului creştin[45], pentru evitarea dezbinării creştinismului. Discursul religios ecumenic funcționează cu precădere în direcție socială, productiv fiind în formularea, aplicarea şi respectarea drepturilor omului. Intenția de comunicare a acestui tip de discurs religios este unitatea credințelor[46]. Momentul specific dialogului ecumenic, din perioada anului bisericesc, este ultima săptămînă a lunii ianuarie. Coordonatele esențiale ale conlucrării între religii constau în: studierea raporturilor dintre creştinism şi celelalte religii, în scopul evidențierii elementelor comune şi colaborarea pe tărîm practic[47]. Îndeplinind funcție socială, tematica discursului religios ecumenic distinge un tip de predică socială, axată pe corelația între învățătura creştină universală şi slujirea aproapelui, urmărind statornicirea relațiilor comunitare creştine.

3. Concluzii

În toate tipurile de discurs religios, identificate atît după criteriile literaturii de specialitate, cît şi din perspectiva pragmaticii, trebuie precizat că scopul fundamental al fiecărui gen este „mîntuirea" credincioşilor. Implicarea diferitelor sisteme de comunicare pentru atingerea acestui scop, descriu un cadru de cunoaştere multipolar, cu un grad de complexitate ridicat. Interesul de cunoaştere al fiecărei persoane de astăzi permite conturarea mai multor tipuri de profile spirituale, iar acum se pune radical problema distincției între „catehumen" şi „întrebătorul acestui veac"[48]. Tipologizarea discursului religios actual, după criterii din ce în ce mai ramificate, se datorează nevoii de reactualizare a conținuturilor biblice la imperativele reale ale umanității. Dacă începuturile creştinismului distingeau teologia ca „regina scientiarum", astăzi ştiințele se rup total de spiritualitate, iar formele de cunoaştere se exteriorizează în cadrul universitar, îmbrăcînd limbaje solemne, elevate, specializate pe domenii distincte.

Bibliografie

Aramă, George, *Elemente de omiletică specială*, Editura Librăriei „Principele Carol", Bucureşti, 1930

Balan, Ioan, *Limba cărților bisericeşti,* Tipografia Seminarului Greco-Catolic, Blaj, 1914

Baylon, Christian, Mignot, Xavier, *Comunicarea*, trad. Ocneanu Ioana, Zăstroiu Ana, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 2000

Bria, Ion, *Dicționar de teologie ortodoxă*, Editura IBMBOR, Române, Bucureşti, 1981

Călugăr, Dumitru, *Catehetica*, Editura IBMBOR, Bucureşti, 1984

Călugăr, Dumitru, *Catehetica*, Editura Renaşterea, Cluj-Napoca, 2002

Chivu, Gheorghe, *Civilizație şi cultură. Considerații asupra limbajului bisericesc actual*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1997

[44] *Ibidem*, p. 103.
[45] Dumitru Popoiu, *Creştinismul în agonie,* în „Idei în dialog", anul III, nr. 11, 2006, p. 46.
[46] Cf. Visarion Moldoveanu, *op. cit.*, p. 18-19.
[47] Titi Dancă, *op. cit.*, p. 99-101.
[48] Mihail Neamțu, *op. cit.*, p. 14-15.

BDD-A126 © 2011 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.87 (2026-11-08 17:08:13 UTC)

Fârte, Gheorghe, *Comunicarea. O abordare praxiologică*, Editura demiurg, Iaşi, 2004
Fiske, John, *Introducere în ştiinţele comunicării*, tr. Monica Mitarcă, Polirom, Iaşi, 2003
Golu, Mihai, *Dinamica personalităţii,* Editura Paideia, Bucureşti, 2005
Grigoraş, Costache, *Propovăduiţi Evanghelia la toată făptura*, Editura Trinitas, Iaşi, 2000
Moldoveanu, Visarion, *Ecumenismul în întrebări şi răspunsuri pe înţelesul tuturor*, Editura Vicovia, Bacău, 2008
Morris, Charles, *Fundamentele teoriei semnelor,* tr. Delia Marga, Editura Fundaţiei pentru Studii Europene, Cluj-Napoca, 2003
Morris, Charles, *Signs, Language and Behaviour*, Prentice-Hall, New-York, 1946
Munteanu, Eugen, *Lexicologie biblică românească*, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 1995
Răducă, Vasile, *Ghidul creştinului ortodox de azi*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1998
Stéphanos, Episcop de Nazians, *Slujiri sacerdotale şi harisme în Biserica Ortodoxă*, tr. Felicia Dumas şi Adrian Dinu, Editura Institutul European, Iaşi, 1998
Şoitu, Laurenţiu, *Comunicare şi acţiune,* Editura Institutului European, Iaşi, 1997
Vâlcu, Angelica, *Funcţionarea discursului specializat*, Editura „Ştefan Lupaşcu", Iaşi, 2003

Studii şi articole

Achimescu, Nicolae, *Teologi ortodocşi români faţă de religiile necreştine,* în S.T., nr. 3, 1991
Dancă, Titi, *Dialogul interreligios în teologia ortodoxă română contemporană,* în S.T., nr. 1, 1991
Guia, Sorin, *Întrebarea ca strategie argumentativă*, în *Comunicarea: ipoteze şi ipostaze,* Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 2008
Moldovan, Ilie, *Pregătirea morală a preotului pentru predică,* în T.R., nr. 35-38, Sibiu, 1985
Neamţu, Mihail, *Antiteze*, în „Canonul şi vestitorul Ortodoxiei", nr. 6/45, iunie 2008, p. 21
Neamţu, Mihail, *Pluralul religiilor şi limitele analogiei*, în „Idei în dialog", anul III, nr. 9, 2006
Popoiu, Dumitru, *Creştinismul în agonie,* în „Idei în dialog", anul III, nr. 11, 2006
Zafiu, Rodica, *Arhaism şi inovaţie în limbajul religios*, în *Diversitate stilistică în româna actuală*, Editura Universităţii, Bucureşti, 2001

Surse internet

http://ebooks.unibuc.ro/filologie/Zafiu/28.htm

BDD-A126 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.87 (2026-11-08 17:08:13 UTC)